

TOVĂRĂȘIA

Foaie economică, care cuprinde tot felul de povețe despre formarea și conducerea tovărășiilor economice.

Foaia oficioasă a „Reuniunii proprietarilor de vite din Orăștie”, care face asigurarea vitelor.

— Sfaturi pentru agricultură, meserii și negoț, și îndrumări pentru valorizarea produselor economice —

Adaus economic la „LIBERTATEA”.

Apare tot a doua săptămână, Joia.

Intocmită de VAS. C. OSVADĂ

Munca economică.

În pustiu răsună glasul nostru.

În tipar îndemnuri pentru tovărășii — în faptă chibzuieli și agenturi pentru bănci.

Poporul, plugarul cu bogăția lui de suflet și cu sărăcia încrișnită în ferul de plug își înțelege trebuințele și d'aceea e părțitor al muncii întovărășite și a micului capital întovărășit.

În același timp însă fruntașii naturali ai neamului nostru s'o spunem pe față — nu sunt prietini ai tovărășiilor.

Pricina e ușor de tâlmăcit: cei mai mulți au agenturi de bănci cu lucru pntin și cu venit mare; cei puțini înțelegători n'au condițiile cerute — ca să poată să creeze neatrănător.

Ori care și ori câte ar fi mizeriile să pricepem un lucru: trebuința și lipsele de traiu ne duc, ne silesc să ne întovărășim.

Tovărășii trebuie să ne facem ori vrem ori nu vrem; trebuințele reale ale poporului le reclamă și noi cei ce ne socotim fruntași ai acestui popor — trebuie să satisfacem trebuințele reale.

Grăind fruntașilor, îi rugăm să-și pună în rîndul al doilea trebușoarele personale și să răspundă cu munca și cu cinstea dată lor de poporul nostru — la adevăratele trebuințe ale poporului — căci vremea frazelor și a însuflețirilor măestrite — a trecut.

Recunoaștem, sunt vorbe aspre cele spuse, dar socotim că mai bine de cu vreme, decît prea tîrziu — să le spunem.

Vremea e în mîni la noi; *voință* ne trebuie după-*ce* vom cîștiga cunoștințele trebucioase — pentru-*ca* lucrînd cu plan — să ajungem departe și înainte — *ca* neam.

Starea tovărășiilor agricole în Belgia.

În Belgia mișcarea de întovărășire s'a început abia înainte cu aproape 20 de ani. Și dacă și acolo — ca în tot locul — începutul a fost greu și în anii dinții înaintarea s'a făcut numai cu pași greoi, — azi mișcarea de întovărășire a ajuns la o putere însemnată. Atît numărul membrilor, cît și al însoțitorilor, în cei zece ani din urmă, s'a îndoit, s'a întreit, ba chiar încincit.

Credem, că facem o bună slujbă tuturor, cari urmăresc cu băgare de seamă străduințele noastre de a împretini poporul nostru cu gîndul cel bun al însoțirii și a-l îndemna ca din povețele noastre fapte să se facă — cînd scoatem la iveală unele însușiri de căpetenie ale acestor tovărăși și arătăm cum economii din Belgia știu să-și îplinească toate lipsele și să-și ajungă țintele îndeosebi prin tovărășii.

Iată, cari sunt aceste însușiri:

a) Toate tovărășiile agricole belgiene sunt libere. Afară de așa numitele comiții, cari, în tocmai ca și la noi Reuniunile economice comitatene, își datoresc ființa lor rînduelilor legii și au de a lucra într'o parte de țară, care își are și deregătoriile ei de chilin, toate celeralele tovărăși sunt făcute din pornirea vre-unui bărbat cu dragoste pentru binele neamului. De pildă cea mai puternică tovărășie, numită Boerenbod, e datorită stăruinței unui preot, a abatelui Mel-laerts.

În acelaș timp însă și statul spriginește din toate puterile aceste tovărășii.

b) Aproape toate tovărășiile sunt locale, adecă înjghebate pentru cei dintr'o comună sau 2—3 comune apropiate. Chiar și cînd împrejurările ar cere însoțirea locuitorilor după o întindere mai mare, și atunci întovărășirea se face din tot atâtea tovărășii mai mici legate de comună. Și acolo ca și la noi așa e felul țaranului: nu dă încredere și nu se întovărășește decît cu acela pe care-l cunoaște și-l știe, că e vrednic de aceasta. Fie-care din soții vrea să i se dea puțința de a cunoaște pe aceia,

cu cari s'a întovărășit și de a-i și controla.

c) Mai toate tovărășiile agricole belgiene sunt politice, sau confesionale. Bărbații conducători în treburi de politică, fac adevărata politică, politica economică. Fruntașii politici nu se întrec în a face părăzi, în a rosti vorbiri pline de vorbe muflate și fără nici un miez, în a să certa și batjocuri ca la ușa contului — ci muncesc din greu la ridicarea în bunăstare a țaranului prin tovărășii. Partea cea mai mare din deputați sunt conducători de tovărășii, sunt oameni, cari cunosc lipsurile poporului, fiindcă zi de zi sunt în atingere cu el — iar cînd alcătuesc legi știu să le alcătuiască potrivit trebuințelor aceluia, cari i-a ales.

Capii bisericești încă lucră cu multă stăruință pentru tovărășii. Nu prin învrăjbire cu alții de altă lege și nici prin vorbe dușmănoase și defăimătoare față de credincioșii altei biserici, ci prin muncă folositoare pentru popor a știut să țină preoțimea pe credincioși alipiți de credința moștenită dela moși-strămoși.

Liberali, catolici și socialiști muncesc pe întrecute pentru tovărășii și aceia au mai mulți deputați în dietă, cari au mai multe și mai bine alcătuite tovărășii în comune. (Va urma).

Ce cucuruz să sămănăm?

Cam de vre-o 10 ani încoace, la noi în țară tot mai mulți să ocupă cu cultivarea cucuruzului.

Cauza e, că să folosește mult ca făină, ca nutreț, iar în timpul din urmă foarte mult la fabricarea spirtului. În părțile locuite de Români, parte ca nutreț, partea cea mai neînsemnată însă să consumă ca făină, căci doar la noi... „mămăliga-i stîlpul căsiei”. Nu numai de scopul întrebuintării trebuie să ținem samă, ci și de faptul, că să coace cucuruzul de timpuriu, ori mai tîrziu, și că ce soi de cucuruz ar fi mai potrivit pentru pămîntul unde vrem să-l sămănăm.

Acum, cînd suntem în pra-

gul sămănatului (pusului), credem că ne împlinim o datorință, făcîndu-le plugarilor nostri cunoscută cite-va soiuri de cucuruz.

Cele mai răspîndite soiuri de cucuruz de făină sunt: cucuruzul cincatin, de Alcsut și Puty.

Cel care să face și în pămînt mai sărăcăcios, adecă cel mai nepretenziv, și care să coace mai de timpuriu, e *cincantin*-ul. Pe cite-un cocian (dudulean) sunt 2—3 tulei, care-s abia de 9—12 cm. lungi, însă bine dezvoltate. Cocianul fiind subțire e lăsător; 100 kg. tulei dau cam 85—88 kilogrm. boane de cucuruz, care-s de culoare galbenă-aurie și dau o făină foarte bună.

Cocenii (paiele) sunt subțiri, și cam 90—120 cm. înalți, fiind foarte buni pentru nutreț.

Nu le place unora fiindcă are tulei mici, n'are spor la cules, să desface de foi (penuși) cam greu și nu e prea rodnic.

Cucuruzul de Alcsut, care să coace cam cu 2—3 săptămîni mai tîrziu, e cu ceva mai pretenziv, îi trebuie pămînt mai bun ca *cincantin*ului. Cocianul care-i cam de 120—160 cm. lung, are 2—3 tulei rotunzi de cite 15 pînă în 15 cm. cu nește boane portocalii. Boanele dau făină foarte bună, care stă cît de mult. Cocenii încă-s subțiri și dau cam 82—84%. Intocmai ca pe *cincatin*, nici pe acest soi nu-l plac pentru tulei mici, cari n'au spor la cules și să desfac greu de foi.

E însă mîi rodnic, și dacă-i ales cel de sămănat de pe tulei frumoși, — nu pierde așa ușor ca *cincantin*ul.

Fiind tulei mari, lăsători, și crescînd și în locuri mai sărace, e cel mai bun pentru sămănat, ceea-ce să vede și din faptul că aproape toate economiile mari îl sămăna mai bucurosi ca *cincantin*ul. Un alt soi care sămăna cucuruzului de Alcsut e *pignoletto*. Nu-i așa roditor, — 1—2 tulei pe cocian (paiu), sunt paie chiar și fără tulei. E puțin lăsător, dă 72—74% — și să coace cu 14—20 zile mai tîrziu ca cel de Alcsut. Aceste 3 soiuri (*cincantin*, Alcsut, *pignoletto*) sunt

cunoscute sub numele de „cincantîn“ și dau o făină foarte bună.

Cucuruzul de Puty e amestecul soiului de pignoletto cu cel bănățean. E cunoscut numai, cam de 10 ani încoace pentru însușirea că să coace tîrziu și făina nu e așa bună ca a celorlalte două soiuri; ca marfă nu prea are preț.

Nu prea are pretini nici din pricina că fiind tare la bon, zic unii că răsare mai anevoie ca alte soiuri moi la bon, de pidă ca cel de Padova, Florența sau unguresc.

Dacă socotim însă, că cincantînul și cel de Alcsut, — care's tari la bon, — sunt mai cu preț ca cele moi, — cam cu 2.50—3 cor. la majă, să plătește să sămănăm numai din soiurile acestea (cincantîn și Alcsut).

Să luăm o pildă numai.

Un jugăr de pămînt aduce cam 14 măji metrice cucuruz cincantîn; prețul unei măji e 16 cor., la 14 măji 224 cor. Cocenii (paiele) cari încă să fie 14 măji, să-i vindem cu 1 cor. 50 fil. maja, ar fi încă 21 cor., laolaltă 248 coroane.

Cel de Alcsut aduce însă și mai mult. Pe-un jugăr să face cam 16 măji cu cîte 16 cor. maja: sunt 256 cor. plus 24 măji coceni (paie) à 1 cor., fac laolaltă 280 cor. Cel unguresc aduce cam 261 cor. jugărul.

Vedem dară, că cel mai cu preț e cel de Alcsut, care fiind cel mai de timpuriu coapt, nu să produce nici pe departe în așa măsură mare, pe cît de sigur și bun cîștig aduce.

Pentru nutreț, sau la fabricarea spirtului e însă mai bun cucuruzul cu boane moi, căci are preț mai bun.

După vremea coacerii pot fi cucuruzi cari să coc de timpuriu, de mijloc și tîrziu. Intre soiurile cari să coc de timpuriu sunt cel de Padova, Florența și săcuiesc. Dintre soiurile acestea, cel de Padova e cel mai răs-pîndit, fiindcă e totodată și cel mai rodnic (100 kgr. tulei dau cam 80—82 kgr. boane).

Cel de Florența e plăcut economilor pentru boanele galbene-aurii, cocianul subțire cu cîte 8 rînduri de boane.

Pentru locurile mai răcoare unde să coace tîrziu, e sau cel unguresc sau „dintele calului“, potrivit.

Cel unguresc e de trei feluri: cucuruz de Lăpușneac, Șag și Zsombolya.

Cucuruzul de Lăpușneac e moale, pentru nutreț și spirt foarte bun. Are boane mari, frumoase și dă făină multă. Proporția între tulei și boane e favorabilă, 100 kgr.

tulei dau 80—82 kgr. boane. O singură pricină are, anume coceanul (paiul) face pui, cari trebuiesc rupți; pentru aceasta e foarte bun însă ca nutreț (ciolomadă).

Cel de Șag e rodnic, să coace însă cu 2—3 săptămîni mai tîrziu ca cel de Lăpușneac.

Cucuruzul de Zsombolya e corcitură de cucuruz, are cusurul însă că nu e nobilitat.

În anii din urmă s'a început a să răs-pîndi și la noi cucuruzul „dintele calului“, un soi mai alb și altul mai galben. Cel galben e mai răs-pîndit ca cel alb, din cauză că cel alb nici în locurile cele mai călduroase nu să coace bine. Il folosesc mai mult ca nutreț (ciolomadă). Dintre soiurile de cucuruz galben „dintele calului“ sunt mai cunoscute „Regina Prairie“, „Mina de aur Jowa“, Bristol, Mastodon, cucuruzul de Salonta și Bánkut.

Soiul „Regina Prairie“-ei are boane mari, pline și dă făină multă. Seamănă cu acest soi de cucuruz și cel de Bánkut, cu deosebirea că cest din urmă să coace mai de timpuriu (prin 10—20 Sept. să poate culege). Are tulei lungi, bine dezvoltate; 100 kgr. tulei dau 88 până în 90 kgr. boane. Ca nutreț (ciolomadă) încă e bun, avînd cocenii (paiele) lungimea de 240—280 cm.

Soiurile: „Mina de aur Jowa“, „Bristol“ și „Mastodon“ să coc tîrziu și nefiind rodnice nu să prea sămănă. Cam așa e și cel de Salonta la noi cel mai vechiu cucuruz, e soiul „dintele calului“.

Vremea și sămănăturile.

Vremea în anul acesta a fost afar' din cale cu toane. Iarnă abia am avut, iar zilele din urmă ale iernii au fost așa de calde, încît înmugurirea și desfacerea mugurilor s'a făcut în scurtă vreme. Sfirșitul lui Martie să vede că vrea să implinească, ce n'a făcut iarna. Vremea aceasta cu toane și-a avut înrîurirea asupra sămănăturilor și peste tot asupra economiei. Toamna a fost destul de călduroasă și umedă, de-asemenea și iarna, astfel că sămănăturile de toamnă s'au dezvoltat frumos, doar musca de Hessen și cea fritică a mai pus pe gînduri pe economi. Luna lui Martie însă fără îndoială a fost secetoasă și în unele părți, ca de pildă pe la Dobrișin n'a căzut nici o picătură de ploaie, ori ninsoare. Vremea aceasta ce e drept a fost prielnică aratului și sămănatului, dar a uscat pămîntul așa de tare încît numai dacă vom căpăta în scurtă vreme umezeală putem să așteptăm ca sămănăturile de primăvară să răsără, să crească și să rodească frumos. S'a mai adăugat la aceasta înghețurile

dela Paștile catolice, cari au stricat în multe părți pomii înfloriți, și au opăcit în creștere sămănăturile de toamnă și îndeosebi pe cele de primăvară, ce sunt abia răsărite. Pentru sămănăturile de toamnă pline și bogate numai într'atita a fost stricăcios frigul acesta, că sămănăturile să pot împotrivi mai cu puțină izbîndă insectelor. Asupra sămănăturilor de primăvară frigul și seceta poate să fie însă păgubitoare, dacă nu se vor porni streșinile cerului să ne ude cîmpiile cu ploi bogate. Rodul holdelor în chipul acesta nici pe departe nu va fi așa de bun cum făgăduia să fie înainte de asta cu vre-o lună. În chipul acesta după cum va umbla vremea acum în primăvară așa va fi și recolta.

Că ce-i pricina, că umblă o vreme așa de schimbăcioasă, asta, firește, n'o știm. Atîta e sigur, că profetiile calendarelor și a așezămintelor cari cercetează și prevestesc umblatul vremii, anul acesta au fost mincinoase. Unii spun, că la toate e de vină cometa (steana cu coadă) „Halley“. Noi vedem atît, că recolta din anul acesta până acum nu să știe cum va fi și de aceea povățuim pe economi să fie cu băgare de samă atît în ce privește rămășițele din hambare, cît și învoelile pentru recolta viitoare.

Stîrpirea buruienilor (ierburilor rele) de pe pășuni.

Pășunile noastre, aproape peste tot sunt năpădite de buruieni, astfel că vitele nu pot paște multă vreme pe ele și fiindcă și în ce privește stîrpirea ierburilor rele înaintăm cu iuțala melcului, ierburile acestea nu că scad, da să sporesc tot mai mult. Cele mai multe dintre pășuni sunt pline cu tot felul de tufișuri spinoase, cari pe lingă că fură nutremîntul ierburilor bune, ne mai spintecă și înțapă și vitele. Despre păpădie, laptele cînelui, piciorul cocoșului, coada șoricelului și alte ierburi de acestea cu floare, cari încă sunt fără folos, nici nu mai vorbim.

Acolo unde proprietarii de pășuni să îndeletnicesc cu stîrpirea ierburilor rele, lucrul să întimplă de regulă așa fel, că păstorii ori lucrători plătiți cu ziua, ori în urma unei porunci dela pretură, fiecare gazdă din sat iese el sau trimite pe cineva în loc ca să ajute la stîrpirea ierburilor rele.

Multă ispravă nu s'a făcut în nici unul din felurile acestea, fiindcă sunt prea rari păstorii, cărora să le placă munca. Și

chiar dacă sunt plătiți deosebit pentru lucrul acesta, ispravă numai atunci să face, dacă cineva umblă după ei. Răul cel mai mare e însă, că sunt prea puține comunele acelea, unde stăpînii unei pășuni să împacă cu gîndul, că să plătească pentru stîrpirea ierburilor rele.

Stîrpirea ierburilor acestora prin lucrători anume plătiți costă prea mult, fiindcă și stîrpirea cade tocmai pe timpul, cînd e mai mult lucru la cîmp. Numai în zilele ploioase s'ar putea face ceva, dar asta e prea puțin.

Poruncile dela pretură de regulă nu duc la nici un sfîrșit bun, fiindcă tocmai pe timpul stîrpirei cu greu să găsim oameni. După-ce ierburile acestea au făcut sămînță, toată truda este în zadar. Și de altă parte e lucru cunoscut, că ori-ce muncă făcută la porunceala dirigătorilor, e muncă slabă, fiindcă oamenii n'au pricepere pentru folosul, ce li-să trage pe urma ei.

În foaia „Köztelek“ cetim un articol, în care scriitorul lui face propunerea ce urmează și pe care o publicăm, fiindcă și din parte-ne o aflăm bună.

Iată înțelesul acestui articol:

Pentru stîrpirea ierburilor rele stăpînii pășunilor, de regulă comunele, să se pună în înțelegere cu învățătorii ca să isprăvească lucrul acesta cu ajutorul copiilor de școală, în zilele, cînd aceștia nu umblă la școală. Ca să nu creadă cineva, că pe copiii gingași, cu trupul în dezvoltare, vreau să-i pun la muncă grea, voi spune amănunțit, cum e făcută socoteala.

În zile, cînd nu să duc la școală, copiii cei mai mari sub supravegherea învățătorului, timp de un ceas până în două, ar stîrpi cu săpi mici ierburile rele, ce li-le-ar arăta. Lucrul acesta s'ar putea împreuna și cu joc, în chipul acela, că o jumătate de oră s'ar juca și în jumătatea viitoare ar stîrpi buruienile cele rele. Și așa nu s'ar urî nici de lucru.

În chipul acesta s'ar ajunge două ținte. Pe de-o parte s'ar stîrpi buruienile, pe de altă parte copiii, cari mâne-poimâne vor fi și ei economi, s'ar obicinui încă de pe acum să cunoască buruienile dușmane, și fiindcă cele petrecute în copilărie ni-să întipăresc de regulă foarte bine în minte, i-am deprinde de acum la un lucru folositor. Sunt lucruri mici acestea, folosite cu bună chibzuială însă au înrîurire foarte binefăcătoare asupra copiilor. Și să nu uităm, că în zile de acestea, cînd copiii nu să duc la școală să pun la cale tot felul de blăstămății, fiindcă părinții sunt cuprinși cu lucrul cîmpului și copiii sunt lăsați în știrea Domnului.

Iar pentru ca să deșteptăm în

copii pofta de lucru, așa fel trebuie întocmit totul ca ei să fie răsplătiți. S'ar putea face asta așa, că stăpînii pășunilor sau cu privilegiul examenului sau cu privilegiul unei sărbări școlare, de pildă a maiialului, le-ar face o mică cinste la copii.

Firește, că buruienile cele mari și indeosebi tufișurile, copiii nu le-ar putea scoate, dar cu o sapă mică să face aceasta mai ușor, și dacă am face numai atât, că să împedecăm înflorirea buruienilor, încă am isprăvit mult, fiindcă cele mai multe, dacă nu înfloresc să prăpădesc.

S'ar putea afla între cetitorii foii unul sau altul, care n'ar afla cu cale ca copiii să-i folosim la un astfel de lucru. Eu aflu puțină îndreptățire în părerea aceasta, fiindcă doar' pe sate dela vîrsta de 6 ani încep să lucre: păzesc giștile, porcii sau caprele, sapă și plivesc. Copiii Slovacilor în vîrstă de 12 până în 13 ani încep munca la pădure, ba am văzut copii de 10 ani lucrînd în fabrici de șmalț. Lucrul, care eu propun să-l facă, fără in-doiială, e mult mai sănătos.

Bine înțeles, că pe pășunile îndepărtate nu s'ar mai putea face stîrpirea buruienilor cu copii. Ar putea însă copiii să adune pietrele și crengile de pe pășune.

Pe o moșie de lîngă Pesta, de ani de zile, copiii de școală adună pietrele de pe pămîntul arător. Pe moșia aceasta în toată Mercurea și Simbăta, după ameazi, timp de 1½—2 ceasuri adună pietrele și drept răsplată pentru aceasta fiecare primește 10 fileri. Proprietarul iese bine la socoteală și ție mai mare dragul să vezi pe copii cu cită poftă lucră știind că primesc o mică răsplată, din care își cumpără caiete și cărțile pentru școală. Sfirșitul bun ajuns aici m'a făcut să mă gîndesc, că și stîrpirea ierburilor rele s'ar putea face în felul amintit.

Acesta e cuprinsul articolului. L'am dat și noi pe larg, fiindcă am aflat multe lucruri bune în el.

Creșterea și îngrijirea vitelor.

Rubrică îngrijită
de

Tr. I. Iarca,
med veterinar al „Reun. propr. de vite din Orăștie”

Lăptărit și vaci de lapte.

(Urmare).

Faptul, că creșterea în statul vitelor n'a putut să țină pas cu sporul în număr al porțiunii, a avut un șir întreg de urmări deopotrivă de stricătioase pentru proporțiunea dela orașe cași dela sate.

Ne stă la îndemină o socoteală privitoare la Budapesta, unde starea lucrurilor e mai tristă. Nici în celelalte orașe ale țării lucrurile nu stau mai bine. Peste tot să simte lipsa lapte-lui și chiar dacă cererea de lapte a unora din orașe e îndestulată, din pricina prețului urcat și a

falsificărilor nemulțumirea e generală. Scoatem din socoteala asupra capitalei următoarele amănunte: Pe hotarul Budapestei au fost în 1895 cu totul 9404 vite cornute, în 1907 numărul lor a scăzut la 3515. În comitatul Pestei statul vitelor a scăzut cu aproape 6000. În comitatul Heves, din apropierea Pestei statul vitelor cornute mari a scăzut cu 1200. În comitatul Nograd ce e drept a crescut statul vitelor, dar comunicația cu Budapesta din acest comitat e așa de anevoioasă încît laptele proaspăt nu poate fi transportat. În comitatele, cari esportază în Austria statul vitelor ce e drept a crescut, pentru Budapestani însă faptul acesta n'are nici o însemnătate. E lucru vădit deci, că până cînd poporațiunea Bpstei crește neîncetat, izvoarele pentru procurarea lapte-lui au scăzut.

De fapt lipsa de lapte e mai mare, decît cum e la părere, fiindcă o parte mare a lapte-lui e falsificată (amestecată, stricată). Probele făcute de medici în 1905 au arătat, că a 4-a parte din lapte e falsificat, în 1907, 39% (treizeci și nouă din suta de litri) din lapte a fost dovedit de falsificat, chiar și în 1908, după-ce s'au luat măsuri foarte aspre, s'a dovedit, că a treia parte din laptele pus în vînzare a fost — falsificat. Bine înțeles controlul n'a putut să statorească toate falsificările făcute, aici sunt cuprinse numai procentele din vizitățile făcute, desigur multe din falsificări au fost trecute cu vederea și o parte însemnată din lipsa de oameni, cari să facă vizitarea, peste tot n'a fost vizitat. Nu vom putea fi deci învinuiți, că mărim lucrurile, cînd zicem că din laptele ce să vinde în Bpesta, a 5-a parte e apă. Și acum făcînd socoteala cît să vine pe tot laptele cît să trece zilnic, ne iese, că 50—55 mii litri de lapte mai mult, ar fi de lipsă ca cei din Bpesta să capete lapte curat, fiindcă atîta apă să vinde azi drept lapte.

Pe lîngă lipsa de lapte și pe lîngă scumpetea lui, ca a treia pacote vedem falsificarea lapte-lui și de sine să înțelege și a derivatelor lui. Iacă ce zice senatorul Dr. Melly în raportul său cetit în ședința reprenței comunale:

„...și astăzi mai mult decît a treia parte din laptele, ce să vinde e falsificat, din smintînă cel puțin un pătrar, din unt cel puțin a treia parte sunt falsificate”. Și că starea aceasta de lucruri nu numai din punct de vedere economic, dar și din punct de vedere al sănătății, e primejdioasă, cred că nu trebuie s'o scot la iveală deosebit. E de ajuns să amintesc, că partea cea mai mare din copiii de țîță să prăpădește din pricină, că lap-

tele, cu care să nutresc e delavaci bolnave sau falsificat de vînzători. Din 1000 copii de țîță 145—150 pier înainte de ce ar ajunge vîrsta de 12 luni, de boli de stomac ori intestine (mațe), pricinuite de lapte rău.

La orașe așadar starea lucrurilor ni-să înfățișează în chipul următor: în toate orașele e lipsă de lapte; laptele, ce să poate căpăta e scump și adeseori falsificat; urmările sunt dintre cele mai îngrijorătoare.

La sate scăderea statului vacilor de lapte încă a avut înrîurire stricătioasă. Anume în urma faptului, că trimiterea lapte-lui în țări străine a luat măsuri tot mai mari, iar la orașe prețul ce li-să imbia economilor, s'a urcat mult — mulți dintre economi ca să-și împlinescă îndatoririle luate și-au lipsit casa lor de lapte. Cine cunoaște felul de hrănire al țaranului va înțelege, că indeosebi pentru copii lipsa de lapte în casă însemnează, că lor li-s'a răpit tocmai mîncarea cea mai bună și mai plăcută.

Din cele spuse până acum să vădește în chip destul de luminos, că economii nostri trebuie să facă tot ce le stă în putință pentru a-și procura și ținea vaci de lapte bune. Și anume pe de-o parte, fiindcă laptele e căutat și bine plătit, pe de alta, fiindcă nutrirea copiilor fără vaci de lapte ar suferi foarte mult.

Mai avem însă și alte îndemnuri, ca să povățuim cu toată stăruința pe economi să țină vaci de lapte. Sunt învoelile ce monarchia noastră e pe cale de a face cu mai multe țări, între cari și România. În înțelesul acestor învoeli țările acestea vor aduce un număr mare de vite tăiate an de an, timp de 10 ani. Învoelile acestea n'au putut fi întărite de dieta țării, de-o parte fiindcă proprietarii mari de pămînt și vite au făcut tot ce le-a stat în putință ca să împiedice intrarea lor în putere, dar mai cu seamă, fiindcă ocîrmuirea țării s'a schimbat.

Singură România va putea trimite în anul al zecelea al învoelii 35 de mii vite cornute mari, 100 de mii porci și 120 de mii oi. Până atunci an de an numărul de vite să va urca treptat. Acum să va începe cu un număr mai mic.

Învoelile acestea vor avea drept urmare, că carnea să va ieftini și în chipul aceta și îngrășatul vitelor va ajunge să fie făcut cu mai puțin folos ca până acum.

Ținerea vacilor de lapte și lăptăritul peste tot are însă asigurată un viitor frumos, ce făgăduiește mult.

Despre procurarea vacilor de

lapte, despre nutrirea și îngrijirea lor și despre alcătuirea de tovărășii de lăptărit vom da povețe în numerii viitori.

Roata vremii.

— Spicuri și ocoșeli. —

În comuna ungurească Ökörító s'au prăpădit în o șură peste 300 vieți omenești — cum ve-ți fi cetit din alte gazete.

Jalea noastră, ca oameni cu suflet, îi petrece la mormîntul săpat din o petrecere tinerească.

Pățania nenorociților să ne fie și de învățătură.

După spusele gazetelor întreagă nenorocirea li-s'a tras din faptul că au zăvorât poarta cea mare a șurii — să nu între nime fără să plătească — pentru bal.

Momentul acesta economic — poate forțat în lumina multor judecăți — noi îl scoatem la iveală — ca să tragem o concluzie:

Dacă-ți petreci sufletul, să nu gîndești la folosul trupului — și să nu uiți că sufletul mare ori mic cum îl ai — trebuie să sălășluiească într'un trup. Grijește-le pe amîndouă — deopotrivă.

Ca să nu-i înțaleagă greșit vorba spunem: jăluind o nenorocire, nu uita să înveți din pățania altora...

*

Cereră după mandate de deputat amenință să năvălească în țară — ca potopul. Noi și cererea asta o socotim aici numai din punctul nostru de vedere — economic. Mai dăunazi unui om fără lucru serios i-a trăsnet prin minte să facă statistica cheltuielilor purtate cu alegerile — în un singur comitat. Această socoteală ne spune că în timpul constituției ungare numai în comitatul din vorbă s'au cheltuit pentru alegeri aproape 400 mii coroane. Ce-a cheltuit țara cu favorurile date deputaților și prin deputați, cu plata lor — nu să spune. Socotindu-le, toate la olaltă, putem întări că în vremea constituției de până acum, unul cu altul, deputațiile au fost plătite de țară an de an cu cel puțin 30—40 milioane coroane!

Prin urmare cei mai scumpi slujbași ai țării ne sunt deputații, ce să aleg în temeiul legilor de azi.

Așa i că e mult?

Iată întâiul argument pentru-care la alegeri de deputați să nu ne lăsăm duși de bani ori de favoruri fără ținînd seama de dragostea și datorința, ce o avem față de neamul nostru — acolo unde sunt — să votăm cu toții pentru candidații cu program național, care intră în clubul naționalităților — pe de o parte să apere drepturile neamurilor din țara asta — pe de altă parte ca să schimbe cu votul lor sistemul de corupție — folosit până acum.

*

Ne bucurăm nespuse că primul nostru institut «Albina» din Sibiu înaintează vădit. Cetim că pe lîngă

filialele din Brașov și Lugoj, care erau motivate de împrejurări — își deschide acum filiale în Murăș-Oșorheiu, în Mediaș, în Ibașfalău, în Sîmniclăușul-Bănatului și ca mâne cine știe unde...

Noi după mintea și după judecata noastră socotim că e bin să fie întărit și larg dezvoltat primul nostru institut de bani.

Am vrea să știm însă, că cei dela conducerea »Albinei« de fapt și național — economicește calea apucată o socot de cea mai potrivită.

Să n'aibă conducătorii »Albinei« cunoștință de »fondări« și »părtașil«?

Ori atunci de ce mai lăsăm să fie cu vigoare hotărîrea dela »Solidaritatea«, care spune că fiecare bancă să-și îngrijească afacerile în cercul său de activitate.

Afaceri de reescompt și de anuități — înțelegem să fie scoase din »cadre«. Nu înțelegem însă pilda faptică ce o dă »Albina«.

Poate tot ar fi bine — pentru moralul public — să nu ajungem cu hotărîrile »Solidarității«: să le avem scrise — dar să nu le ținem. Că asta ar fi a doua »Lege de naționalități«...

Să judecăm domnilor și »doamnelor«! (după »Progresul«!)

ȘTIRI

„Reuniunea proprietarilor de vite din Orăștie“ a ținut Duminecă, în 14/27 Martie două adunări: la Ludoș și Apoldul-mic, în comitatul Sibiiului. Cărturarii din Miercurea și dl I. Boilă din Sebeș, și-au împlinit o datorință față de economii din aceste comune, cînd în număr complet au luat parte la aceste adunări, cari prin prezența lor au cîștigat în greutate și în izbîndă. Primirea cea bună, de care au fost împărtașiți din partea fruntașilor din comune și interesul cel mare, ce l-au dovedit economii din aceste comune pentru cauza, pentru care ostenesc cu multă stăruință, le e răsplata cea mai plăcută.

La Apoldul-mic a fost și o consfătuire cu trimișii tovarășiei din Apoldul-mare. Rezultatul acestei consfătuiri a fost, că trimișii tovarășiei ocazionale de acolo, au ajuns la credința, că Reuniunea din Orăștie pusă pe temelie trainică și că prin felul ei de întocmire bine chibzuit multe greutăți, ce azi le întimpină, vor fi înlăturate prin intrarea în ea. Au promis deci, că în adunarea ce vor ținea-o în scurtă vreme, vor face propunere tovarășilor lor să între cu toții în »Reuniunea proprietarilor de vite dela Orăștie«.

Din partea Reuniunii a luat parte la aceste adunări, med. vet. Iarca.

Răspunderea proprietarului de vite. Sunt destul de dese întimplările, cînd unul sau altul dintre plugarii noștri e globit pentru pagubele făcute de vitele sale. De-ase-menea sunt destul de dese cazu-

rile, cînd ei ajung în fața judecătorilor ca să răspundă pentru pagube. Până acum nici diregătoriile, nici judecătorii n'aveau o măsură, dupa care să statorească, că anume, cînd are să răspundă stăpînul pentru pagubele pricinuite de vitele sale. De aceea erau destul de dese cazurile, cînd proprietarii de vite să vedeau nedreptățiți, fiindcă nu purtau nici o vină. Curia (judecătoria cea mai înaltă) a hotărît în urma unei intpămlări astfel, că stăpînul nu răspunde pentru pagubele pricinuite de vitele sale, atunci cînd să adeverește că nu din vina sau lipsa lui de grije s'a întimplat nenorocirea. Sentința (judecata) aceasta e dătătoare de măsură pentru toate judecătoriiile.

Vinzare de altoi. Comitetul central al »Reuniunii române de agricultură din comitatul Sibiiului«, pune în vinzare 350 de altoi de măr și 100 altoi de păr, cu prețul de 40 fileri bucata. Altoii sunt frumoși, cu coroanaa formată. Cererile sunt a să adresa directorului școalei economice consistoriale, dl Aurel Cosciuc.

Copii de școală la munca cîmpului. Fișpanii din mai multe comitate au prins de veste, că proprietari mari și întreprinzători au făcut învoeli pentru lucru cu copii de școală, pe cari îi duc la mari depărtări. Învoelile au de urmare, că copiii sunt luați dela școală și nu pot să-și cîștige învățătura, de care au trebuință, fiindcă fiind duși la depărtări, nu mai e cu putință nici un control. Au dat deci fișpanii porunci pretorilor și notarilor, că la facerea de învoeli să fie cu băgare de samă, că copii, cari după lege ar trebui să umble la școală, să nu fie luați în samă. Măsura aceasta, fără îndoială, e dintre cele mai înțelepte.

Tîrguri și expoziții de vite de prăsilă. Reuniunea economică din comitatul Aradului a rînduit în 10/23 Aprilie al 9-lea tîrg de tauri de prăsilă. Tîrgul a izbutit în toate privințele bine. Inspectorii agricoli din Arad, Timișoara, Seghedin, Oradea-mare și Solnoc și antistiile comunale din comunele din jur au cumpărat 75 de tauri în preț de 40 mii cor. Cu totul s'au adus la tîrg 138 de tauri de prăsilă.

Reuniunea economică din comitatul Timișului și-au ținut în 17 l. c. al 6-lea tîrg de tauri de prăsilă și al 3-lea tîrg de vaci de prăsilă. S'au adus la tîrg cam 100 tauri și 150 vaci, tot de soiul apusean, ceea-ce e un fapt îmbucurător, fiindcă dovedește că rasa apuseană să lățește tot mai mult. Inspectorul agricol Victor Șerban a cumpărat pe pe seama comunelor 37 tauri, în preț de 21 mii cor. Singuratici au cumpărat peste 50 tauri cu preț între 400 și 600 cor.

Aminarea tîrgului regnicolar de vin. Intr'un număr trecut al foii noastre am dat și noi de știre, că

în Budapesta să va ținea luna în Iunie un tîrg, la care vor lua parte podgoreni din toată țara. Tîrgul acesta, după cum ni-să vestește, a fost amînat pe anul viitor din pricină, că pe de-o parte comitetul arangiator n'a putut să capete dela guvern spriginul, ce-l aștepta, — de altă parte, fiindcă podgoreni au mai rămas numai cu puțin din vinul din anul 1908, iar cel din anul trecut în multe ținuturi cu vii lasă mult de dorit în ce privește calitatea.

Emigrările în luna Ianuarie 1910. După socotelile făcute de oficiul regnicolar de statistică în luna Ianuarie au emigrat din țara noastră cu totul 7967 persoane, din acestea 1381 fără hîrtii de trecere. Din cei emigrați 7252 au luat calea Americii, 370 au trecut în România și 150 în Germania. Față de luna Ianuarie a anului trecut emigrarea a scăzut, întrucît atunci numărul celor emigrați a fost de 11.989. Dintre emigrați 27.5% sunt Unguri. Numărul celor veniți din alte țări la noi e de 579 și dintre aceștia partea cea mai mare jidani poloni din Austria. Din socoteala aceasta să vadește, că emigrarea a scăzut. Pricina acestui fapt o aflăm în aceea, că la noi în țară lucrătorii sunt tot mai mult căutați și tot mai bine plătiți.

Intrebări și răspunsuri.

Intreb. Nr. 14. Mă rog a-mi răspunde la următoarele:

1. De unde ași putea putea procura o păreche de găini de soiul cel mai bun?
2. Cari soi de găini sunt mai de recomandat?
3. Cu ce preț le-aș putea cumpăra?
4. Inlesnește cumva statul procurarea galițelor; nu cum-va dă statul ajutor celor economi, cari s'ar indeletnici cu prăsierea și nobilitarea lor?

D. Săroiu, Tilișca.

Răsp. D-Ta ne pui un șir întreg de întrebări, la cari, dacă am voi să răspundem, nu ne-ar fi de ajuns nici câți-va numeri din foaia noastră. Din parte-ne ne bucurăm, că ai gîndul de a te indeletnici cu prăsierea galițelor, care indeletnicire la noi e așa de puțin băgată în seamă. Vom stăruii mai cu seamă asupra întrebării din urmă și prin răspunsul, ce-l vom da la ea, — vom da, în parte, răspuns și la celelalte. Anume statul, începînd din toamna anului 1898, în fiecare an împarte în schimb un număr însemnat de galițe de bun soi, de regulă cocoși și găini soiul orpington alb și galben, rățoi de soiul Emden, gâscani de soiul Peking, și curcani albi. Împărțirea în schimb o face statul prin cei 42 de inspectori agricoli (Gazdasági felügyelő), cari cumpără pe socoteala ministeriului de agricultură dela proprietari de curți de galiți cu bun nume, galițe de bun soi și îi împart în schimb pentru galițe de soi comun (de rînd) după un plan înainte statorit. Măsura aceasta a ministeriului are de țintă să răspîndească galițe de bun soi în toată țara și întrucît se poate acelaș soi peste tot locul. Iacă cum fiecare econom poate să ajungă

a fi părtaș la darul ministeriului Acela, care voește să aibă bărbătuși de soi bun, se vorbește cu mai mulți economi din sat, — trebuie să fie cel puțin 30 la număr, — și aceștia sau prin notarul, sau prin preotul local, sau prin învățătorul, sau prin o Reuniune economică dă de știre inspectorului agricol, ce gînd au — într'o rugare. Inspectorul agricol iese în comună și dă ecomilor lămuriri amănunțite despre treaba aceasta și face propunere ministrului în privința aceasta. La toate acestea trebuie vreme și de aceea e făcută o rînduială. Rugările trebuie înaintute la inspectorul agricol până la sfîrșitul lunii Iunie. Dacă ministeriul încuviințează cererea, atunci încă în toamna anului aceluia galițele sosesc în comună și acolo inspectorul le împarte la cei în drept. Galițele împărțite sunt de cel mai bun soi.

Intrebarea Nr. 15. Am o livadie adecă un loc de fin, pe care să face un neam de iarbă rea. Cum a-și putea să samăn un soi de iarbă mai bună?

Răspuns: D. M. Petrila. În ce privește stîrpirea ierburilor rele de pe pășuni. Îți atragem luarea aminte asupra articolului cu titlul acesta. În cazul D-Tale, mai bine ar fi să ari locul de cite-va ori nu tocmai adînc și să umblî cu grapa după fiecare arat. În felul acesta te vei mîntui de ierburile rele, fiindcă rădăcinile lor o să-le rupă în bucăți ferul plugului. Că anume ce sămînță să cumperi, nu-ți putem spune pînă nu cunoaștem cum e locul pus, cum e pămîntul și cită umezeală are.

Intrebarea Nr. 16. Am mai multe jugăre de pămînt cari sunt la dealuri și le-au mput mușuroiu. Ce-ar trebui să fac să mă scap de ele? Și ce sămînță ar trebui să pun pe locuri deloase, cari n'au iarbă. Și de unde a-și putea cumpăra sămînță?

Răspuns: N. B. Petrosu. Mușuroaiele, dacă nu sunt multe, e bine să-le împrăști cu sapa. Anul acesta cum a umblat o vreme moale, dacă ai fi ieșit la cîmp numai 2—3 ceasuri pe zi, le-ai fi putut împrăști cu ușurință pe toate. Ce privește sămînța, ce ar trebui s'o cumperi, nu te putem îndruma pînă nu știm cum e pămîntul și cită umezeală are. Să-mînțe bune să să pot cumpăra dela firma Mauthner, din Budapesta sau dela Tovarășia: „Mezőgazdák Szóvetkezete“ tot în Bpesta, unde în amîndouă locurile poți să scri românește și pe lîngă sămînțe bune capeți și povețe, că anume ce să sameni și cum. Firește, trebuie să le spui și lor totul amănunțit în ce privește locul.

Prețul bucatelor.

In piața Orăștiei:

Grâu, maja m.	26—	cor.
Cucuruz	13 ¹ / ₂ —14	”
Ovăs	13—14	”
Orz	12—13	”
Mere după soiul	15—50	”
Nuci	50—80	”

In Budapesta:

Grâu	maja m.	cor.	27—28
Cucuruz	”	”	12 ¹ / ₄ —13 ¹ / ₂
Ovăs	”	”	15—15 ¹ / ₂
Orz	”	”	12 ¹ / ₂ —13